

SOROSA FONDS-LATVIJA
sadarbībā ar
Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžu Ņujorkā

PROJEKTA
“ATVĒRTĀ SKOLA”
IETVAROS GŪTĀS BILINGVĀLO MODEĻU
IEVIEŠANAS PIEREDZES

ANALĪZE

INGA BELOUSA
INDRA ODIŅA

Rīga, 2000

SATURA RĀDĪTĀJS

I	IZVĒRTĒJUMA PROCESA APRAKSTS.....	3. lpp.
II	IZVĒRTĒJUMA METODES	
	◇ Anketas.....	5. lpp.
	◇ Faktu anketas	8. lpp.
	◇ Intervēšana	10. lpp.
	◇ Novērojumi	11. lpp.
III	IZVĒRTĒŠANAS PROCESA ANALĪZE	
	◇ Instrumentārijs.....	14. lpp.
	◇ Informācijas vākšanas process.....	16. lpp.
	◇ Informācijas apkopošanas process.....	18. lpp.
	◇ Informācijas un ideju apmaiņa	18. lpp.
	◇ Rezultāti.....	19. lpp.
IV	IZVĒRTĒŠANAS REZULTĀTĀ RADUŠIES SECINĀJUMI UN IETEIKUMI	
	◇ Par modeļu izvēles procesu.....	20. lpp.
	◇ Par modeļu ieviešanas procesu.....	25. lpp.
	◇ Par projekta organizācijas procesu.....	31. lpp.
V	RESPONDENTU KOMENTĀRI	
	◇ Par konkrētiem bilingvālās izglītības modeļiem.....	32. lpp.
	◇ Vēlmes, izdevās, problēmas, ieteikumi, par vecākiem	36. lpp.
VI	IETEIKUMI ATKĀRTOTAI IZVĒRTĒŠANAI.....	43. lpp.
VII	IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI.....	44. lpp.
VIII	PIELIKUMI	46. lpp.
	Nr.1 – Anketas paraugs.....	47. lpp.
	Nr.2 – Faktu anketa skolu direktoriem	54. lpp.
	Nr.3 - Faktu anketa 1.klašu skolotājiem	55. lpp.
	Nr.4 – Pamatjautājumi intervijām	56. lpp.

I IZVĒRTĒJUMA PROCESA APRAKSTS

Projekta “Atvērtā skola” ietvaros veiktais bilingvālo modeļu izvēles un ieviešanas izvērtējums notika ASV Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžas Starptautiskās un starpkultūru izglītības programmas tālmācības kursa “Kvalitatīvās pētniecības metodes: Starptautisko un starpkultūru izglītības programmas” ietvaros profesores Gitas Steiner-Khamsi vadībā.

Izvērtēšanas komanda - no Ņujorkas puses šī projekta izvērtēšanā darbojās SIPA (School of International and Public Affairs) un Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžas maģistrantūras studentes Jekaterina Nadirova un Elizabeth Stallman. No Latvijas puses izvērtēšanā iesaistījās Daugavpils Pedagoģiskās universitātes un Latvijas universitātes doktorantūras studentes Inga Belousa un Indra Odiņa.

Pētījuma mērķis – balstoties uz Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžas maģistrantūras studentu izstrādātajiem pētījuma instrumentiem, veikt SFL projekta “Atvērtā skola” ietvaros gūto bilingvālo modeļu ieviešanas pieredzes analīzi 17 projektā iesaistītajās skolās.

Pētījums tika veikts laika posmā no 2000. gada 17. janvāra līdz 31. maijam, tai skaitā:

- ✧ No 17.janvāra līdz 28.februārim tika izstrādāts pētījuma instrumentārijs Ņujorkā;
- ✧ No 28.februāra līdz 10.martam notika pētījuma instrumentārija tulkošana, adaptēšana un respondentu anketēšana Latvijā;
- ✧ No 10.marta līdz 9.aprīlim notika respondentu intervēšana, interviju transkribēšana, interviju un anketu tulkošana un nosūtīšana uz skolām, kas piedalījās projektā;
- ✧ No 9. aprīļa līdz 25. aprīlim notika datu apstrāde un pētījuma izvērtējuma ziņojuma gatavošana Ņujorkā;

- ✧ No 9. līdz 20. aprīlim notika pētījuma izvērtējuma pilotziņojuma gatavošana Latvijā;
- ✧ No 25. aprīlim līdz 5. maijam notika Skolotāju koledžas studentu piedāvātā pētījuma izvērtējuma ziņojuma izvērtēšana un pielīdzināšana reālajai situācijai Latvijā;
- ✧ No 5. maija līdz 31. maijam notiek abu pušu (Ņujorkas un Latvijas) darbs pie projekta izvērtējuma izstrādes.

Pētījuma instrumentārijs sastāv no:

- ✧ anketām,
- ✧ faktu lapām skolu direktoriem un 1.klašu skolotājiem,
- ✧ intervijām,
- ✧ mācību stundu novērojumiem,
- ✧ ārpusklases pasākumu novērojumiem,
- ✧ iepazīšanās ar mācību programmām,
- ✧ iepazīšanās ar sadzīves un mācību vidi skolā.

Pētījuma objekts:

- ✧ skolu direktori un administrācija,
- ✧ pirmo klašu skolotāji,
- ✧ latviešu valodas skolotāji,
- ✧ skolu komandu dalībnieki,
- ✧ pirmo klašu skolēnu vecāki,
- ✧ projekta "Atvērtā skola" eksperti.

Skolu direktori un administrācijas pārstāvji, pirmo klašu skolotāji, latviešu valodas skolotāji, citi skolotāji, kas ir skolu komandu dalībnieki un pirmo klašu skolēnu vecāki piedalījās gan anketēšanā, gan intervēšanā. Eksperti piedalījās tikai intervēšanā.

Respondentus - vecākus izvēlējās pirmo klašu skolotājas.

II IZVĒRTĒJUMA METODES

➤ ANKETAS

Izvērtējumā tika iekļautas 17 projektā iesaistījušās skolas, bet pilnu informāciju izdevās savākt no 15 skolām. Kopā tika nosūtītas 119 **aptaujas anketas** (skat. pielikums Nr.1), katra skola saņēma 7 anketas (viena – skolas direktoram, divas - pirmo klašu skolotājiem, divas - pārējiem komandas dalībniekiem, divas - vecākiem), no kurām atpakaļ saņēmām **91**:

- ◇ 15 no skolu direktoriem,
- ◇ 28 no pirmo klašu skolotājiem,
- ◇ 16 no pirmo klašu skolēnu vecākiem,
- ◇ 11 no latviešu valodas skolotājiem,
- ◇ 21 no citu mācību priekšmetu skolotājiem.

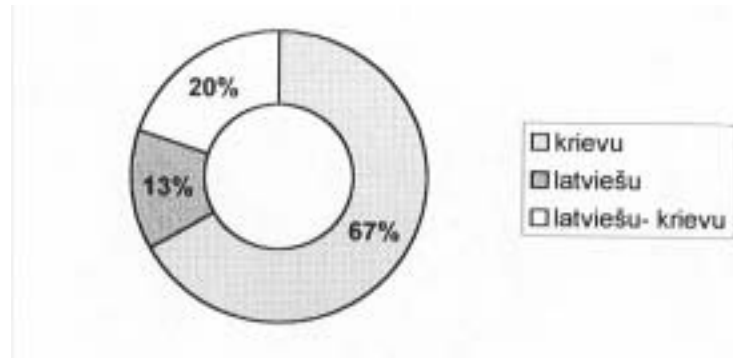
Apkopotie dati attēloti sekojošajā tabulā:

Tabula Nr. 1. ANKETĒŠANAS KVANTITATĪVIE RĀDĪTĀJI

Dalībnieki	Kopējais dalībnieku skaits	Izsūtīto anketu skaits	Saņemto anketu skaits	Saņemto anketu procentuālais daudzums
Skolu direktori	17	17	15	88.2%
Pirmo klašu skolotāji	34	34	28	82.3%
Latviešu valodas un citu mācību priekšmetu skolotāji	68	68	32	47%
Vecāki	34	34	16	48%

[13., 15]

Izvērtēšanas procesā ir izmantoti dati no 15 skolām, no kurām 10 ir krievu mācībvalodas skolas (67%), divas latviešu mācībvalodas skolas (13%) un trīs latviešu - krievu skolas (20%). Skolu tipi attēloti sekojošajā zīmējumā:

1. zīm. SKOLU TIPI

SFL projekta “Atvērtā skola” ietvaros veiktā bilingvālo modeļu ieviešanas pieredzes analīzes mērķa grupa bija pirmās klases, kuras strādā bilingvāli, krievu mācībvalodas skolās un jaukto skolu krievu plūsmas klasēs. Jauktajās skolās ir divu valodu plūsmas, parasti latviešu un krievu plūsmas. Mācības šajās plūsmās attiecīgi notiek latviešu un krievu valodā un reāli šīs plūsmas nekad īsti nesajaucas. Krievu skolas un jaukto skolu krievu plūsmas klases ir izvēlējušās vienu no 4 Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijas piedāvātajiem mazākumtautību pamatizglītības programmu paraugiem jeb apakšprogrammām. Savukārt, katrai skolai bija un ir izvēles iespējas savu izvēlēto modeli aprobēt atbilstoši savām vajadzībām un situācijai.

LR Izglītības un zinātnes ministrijas un projekta “Atvērtā skola” ietvaros šīs apakšprogrammas tiek raksturotas šādi:

“Īstenojot **1.apakšprogrammu**, tiek nodrošināta pilnīga latviešu valodas apguve. Mācības notiek latviešu valodā, bet dažu mācību priekšmetu saturu apgūst bilingvāli. Dzimto valodu apgūst kā atsevišķu mācību priekšmetu.” [16.] No visām projektā iesaistītajām skolām tikai **viena skola** ir izvēlējusies 1.apakšprogrammu.

“**2.apakšprogramma** piedāvā mērķtiecīgu divu valodu izmantošanu mācību procesā un saskarsmē. Mācības pamatā notiek bilingvāli – mācību satura apgūvē tiek līdzvērtīgi lietotas latviešu valoda un dzimtā valoda.” [16.] Šo modeli ir izvēlējušās un ievieš **sešas skolas**.

“**3.apakšprogramma** paredz pakāpenisku pāreju no mācībām dzimtajā valodā uz mācībām latviski. Sākot ar 1.klasi viens mācību priekšmets katru gadu papildus tiek apgūts

latviešu valodā.” [16.] No projektā iesaistītajām skolām, šo modeli ir izvēlējusies **viena skola.**

Divas skolas ir izvēlējušās divus modeļus: 2. un 3. Tas nozīmē, ka skolā visas klases nestrādā pēc viena modeļa - vienā klasē mācības notiek pēc 2.modeļa un otrā klasē pēc 3.modeļa.

“ 4.apakšprogramma piedāvā iespēju mācīties dzimtajā valodā, apgūstot latviešu valodu kā atsevišķu mācību priekšmetu.” [16.] **4.apakšprogrammu ir izvēlējusies viena skola.**

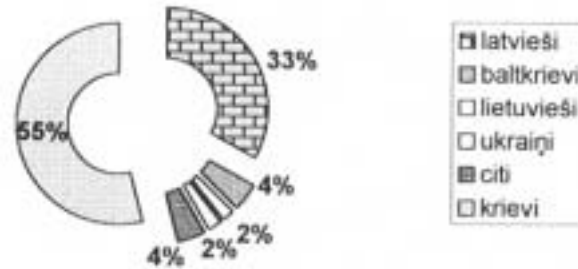
Viena no krievu mācībvalodas skolām ir izvēlējusies savu modeli ar nosaukumu **Letonika**, kura ietvaros visi priekšmeti, kas saistīti ar Latvijas vēsturi un ģeogrāfiju tiek mācīti latviešu valodā un pārējie dzimtajā valodā.

Savs modelis ir trijām skolām ar nosaukumu - **sākumskolas integrētās apmācības modelis (2 skolas) un viena skola – modelis multikulturālām klasēm.**

Projektā ir iesaistītas arī latviešu mācībvalodas skolas, kuras nepropogandē bilingvālo izglītību, bet bieži vien nonāk bilingvālās situācijās, kas izveidojas krievu tautības vecākiem sūtot savus bērnus latviešu skolās un latviešu klasēs. Līdz ar to arī latviešu skolās gribot negribot izveidojas bilingvālā situācija, kas rada nepieciešamību arī pēc bilingvālās izglītības latviešu mācībvalodas skolās.

2skolas norāda, ka ir latviešu skolas un nav izvēlējušās īpašu modeli. Tāpēc par savu uzdevumu un misiju šajā projektā palīdzēt šiem cittautiešiem integrēties latviešu vidē. Īpaša situācija ir Kalētu skolā, kur 30 % no skolēniem ir lietuvieši un skolotāju uzdevums ir gluži pretējs, jo šie bērni jau ir asimilējušies latviešu vidē, un ir pilnīgi novārtā atstāta viņu kā lietuviešu identitātes saglabāšana.

Vairākumam respondentu (49 vai 55%) dzimtā valoda ir krievu valoda. 30 (33%) projekta dalībniekiem dzimtā valoda ir latviešu. Divpadsmit procentiem pārējo respondentu tautība ir šāda – četri baltkrievi, divi lietuvieši, divi ukraiņi, viens azerbaidžānis un trīs respondenti par dzimtajām valodām uzskata divas – latviešu un krievu. Sekojošais zīmējums attēlo respondentu nacionālo sastāvu:

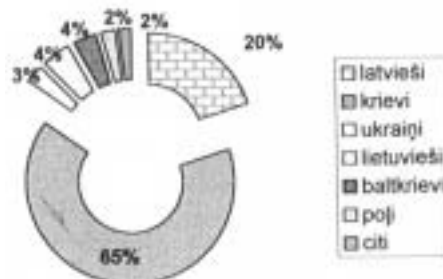

2. zīm. RESPONDENTU NACIONĀLAIS SASTĀVS

➤ Faktu anketas

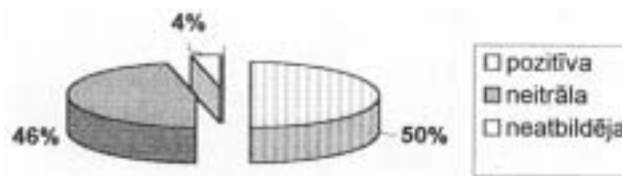
Skolu direktori un pirmo klašu skolotāji aizpildīja arī **faktu anketas** (skat. pielikumus Nr.2 un 3). Uz skolām tika izsūtīta **51** faktu anketa, saņēmām **43 anketas** – no kurām **15** faktu anketas no direktoriem un **28** no pirmo klašu skolotājiem. Faktu anketās tika lūgta informācija par skolas mācībvalodu un klases darba valodu, skolēnu skaitu un nacionālo sastāvu, par skolēnu attieksmi pret bilingvālo mācīšanos, kā arī par vecāku iesaistīšanos skolas un klases dzīvē. (Sīkāk skat. pielikumā) Sniedzam apkopotu ieskatu.

Pašlaik projektā “Atvērtā skola” (no aptaujātajām 15 skolām) ir iesaistīti **485 pirmo klašu skolēni**, no kuriem 97 ir latvieši, 315 ir krievi, 14 ukraiņi, 21 lietuvietis, 18 baltkrievi, 2 vācieši, 10 poļi, 1 armēnis, 2 ebreji, 1 čigāns, 1 azerbaidžānis, 1 afgānis un 2 citi (bez norādījuma). Sekojošais zīmējums attēlo projektā iesaistījušos skolēnu nacionālo sastāvu:

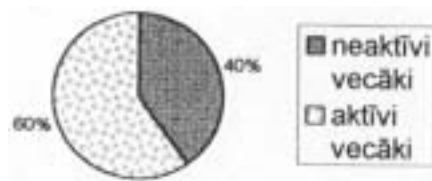
3. zīm. PROJEKTĀ IESAISTĪTO SKOLĒNU NACIONĀLAIS SASTĀVS

28 pirmo klašu skolotāji **izvērtēja savu skolēnu attieksmi pret to, ka mācības klasē notiek divās valodās**, 14 (50%) skolotāji uzskata, ka bērnu attieksme ir pozitīva un 13 (46%) skolotāji vērtē to kā neitrālu, neviens nemin, ka tā būtu kā negatīva, bet viens skolotājs (4%) uz šo jautājumu neatbild. Skolotāju atbildes apkopotas sekojošajā zīmējumā:

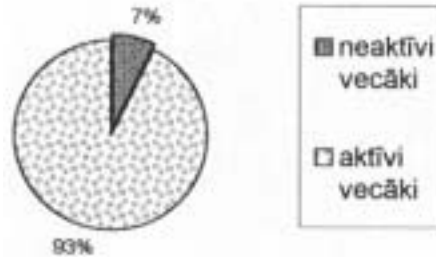
4. zīm. PIRMO KLAŠU SKOLOTĀJU ATBILDES UZ JAUTĀJUMU
"KĀDA IR SKOLĒNU ATTIEKSME PRET TO,
KA MĀCĪBU PRIEKŠMETI TIEK MĀCĪTI BILINGVĀLI?"

Gan pirmo klašu skolotāji, gan direktori vērtēja **vecāku aktivitāti** pēc šādiem kritērijiem: "ļoti aktīvi, aktīvi, nav aktīvi, nezinu." Deviņi direktori vērtē vecākus kā aktīvus, un seši kā neaktīvus. Viens no direktoriem min abus variantus. Vecāku aktivitātes vērtējums **no direktoru viedokļa** attēlots sekojošajā zīmējumā:

5. zīm. VECĀKU AKTIVITĀTE DIREKTORU VĒRTĒJUMĀ

Skolotāji atzīst, ka vecāki ir aktīvi, ir viens komentārs, ka ne visi vecāki ir aktīvi un divi skolotāji uzskata, ka vecāki nav aktīvi. Vecāku aktivitātes vērtējums **no pirmo klašu skolotāju viedokļa** attēlots sekojošajā zīmējumā:

6. zīm. VECĀKU AKTIVITĀTE 1.KLAŠU SKOLOTĀJU VĒRTĒJUMĀ

➤ INTERVĒŠANA

Tika veikta 72 projekta dalībnieku intervēšana, tai skaitā, tika intervēti:

- ✧ 14 skolu direktori,
- ✧ 16 pirmo klašu skolotāji,
- ✧ 12 latviešu valodas skolotāji,
- ✧ 18 citu mācību priekšmetu skolotāji un skolas administrācija,
- ✧ 9 skolēnu vecāki,
- ✧ 3 eksperti.

Intervijas, ar nelieliem izņēmumiem, notika individuāli un ilga vidēji 25 minūtes. Īsākā intervija bija 13 minūtes un garākā 65 minūtes gara. Parasti katrai skolai, ar atsevišķiem izņēmumiem (septiņas skolas tika apmeklētas atkārtoti un trīs skolas trīsreiz), tika veltīta visa diena. Vienā apmeklējuma reizē skolā vidēji uzturējāties sešas akadēmiskās stundas. Kopā laika posmā no 10.marta līdz 9.aprīlim tika veikti 29 braucieni uz 16 skolām.

Trīs atšķirīgas intervijas skolotājiem, vecākiem un ekspertiem balstījās uz šādiem pamatjautājumiem:

- Modeļa izvēles process
- Modeļa ieviešanas process
- Ieteikumi uzlabojumiem (skat. pielikums Nr.4)

➤ **NOVĒROŠANA :**

□ **MĀCĪBU STUNDAS**

□ **SADZĪVES UN MĀCĪBU VIDE SKOLĀ**

Īsajā skolu vizīšu laikā apmeklējām arī mācību stundas un iepazināmies ar mācību telpu iekārtojumu. Tā kā novērošanas uzdevumi netika strukturēti saistībā ar bilingvālās izglītības modeļiem, tad šie novērojumi vairāk attieksies uz vidi kā tādu skolā.

Kopumā novērojām trīs stundas un astoņās skolās apmeklējām pirmo klašu stundas uz 5-10 minūtēm, lai redzētu klasē valdošo vidi, izjustu gaisotni un dzirdētu mācībvalodu. Diemžēl puse skolu vizīšu notika skolēnu brīvlaika nedēļā un līdz ar to mums nebija iespējas apmeklēt mācību stundas šajās skolās, tāpēc mēs tikai iepazināmies ar mācību un sadzīves telpām. Pricēja tas, ka daudzas klases bija iekārtotas ņemot vērā sadarbīgas un bērncentrētas mācību vides kritērijus:

- solu izvietojums grupu darbam (nevis frontālais izvietojums) vai pa centriem,
- klases telpas dekorējums – skolēnu pašu veikums, kas veicina atbildības izjūtas attīstību,
- klasē paredzēta vieta arī atpūtai,
- skolotāja vieta klasē nevis skolēnu priekšā, bet starp skolēniem, skolēnu vidū,
- plakāti, ziņojumu dēļi, afišas, u.c. uzskates līdzekļi novietoti skolēnu, nevis skolotāju acu augstumā,
- plauktos skolēnu “mantas” atrodas skolēniem, nevis skolotājam pieejamā augstumā,
- klasē ir pieeja dzeramajam ūdenim, u.c.

Daudzām skolām pie tā vēl jāpiestrādā.

Daži novērojumi skolu vizīšu laikā:

- **par skolas vidi** – trīs lielas Rīgas skolas tika apmeklētas agri no rīta, pirms stundu sākšanās un divās skolās bija dežurējošie skolotāji, kas stāvēja pie durvīm un skaļi kļiedza (“bļāva”) uz skolēniem - maziem bērniem, lai viņi ātrāk dodas uz klasēm.
- viena Rīgas skolas vizīte beidzās pēcpusdienā piecpadsmit minūtes pirms otrās maiņas sākšanās. Šajā skolā pie durvīm stāvēja vīrietis un nelaida iekšā otrās maiņas skolēnus, sakot, ka tiem vēl ir pietiekoši daudz laika. Tā nu bērni drūzmējās pie skolas durvīm, mēģinot “pārliecināt” sargu.
- **par komandu** – bija izteikti jūtama atšķirība starp projekta “Atvērtā skola” komandas skolotājiem un pārējiem skolas skolotājiem attiecībā ar svešiniekiem skolā. Lai gan daudzas skolas apgalvoja, ka tās jau ir atvērtas un tāpēc arī iesaistījās šajā projektā, izņemot projekta skolotājus, kas tiešām ir atvērtāki, pārējā un viennozīmīgi lielākā skolotāju daļa “piekopj slēgtās skolas stilu”. Dažreiz neatstāja arī izjūta, ka mēs nebūtu tik sirsnīgi sagaidītas, ja pa priekšu neietu Sorosa fonda vārds. Skolotāji un vecāki bija laipni, bet ne pilnīgi atklāti, un pat bailīgi, neuzticīgi sākumā. Bija skolas, kurās valdīja autoritārais vadības stils, kaut arī paši to nesaskatīja un uzskatīja to par demokrātisku. Intervijās parādījās izteicieni “direktore izlēma”, “mums to lika darīt”, utt. Bija jūtams, ka projektā iesaistītie skolotāji ir mainījušies un viņu pašu izteicienos parādījās vēlme un nepieciešamība mainīties. Bet bija arī skolotāji, kuriem tika pateikts, ka viņiem ir jāmainās, lai turpinātu strādāt skolā.
- **Klases vide** – no septiņpadsmit skolām tikai deviņās skolās pirmās klases telpas bija iekārtotas nestandarta – nepadomju garā. Mums un direktorei ienākot klasē, skolotājas bērniem lika piecelties. Stundu laikā bērni sēdēja taisnām mugurām un kārtīgi saliktām rokām. Stundu laikā bija daudz tulkošanas, atkārtojot vienu un to pašu divās valodās un vairākas reizes. Parasti skolotāji runāja lēni un skaļi ar skolēniem, un tas likās pārāk nedabiski un uzspiesti. Bija arī frāzes: “Tu strādā pārāk lēni”, “Tev taču vajadzēja to

izdarīt jau pirms tam", "Kur tad Tu esi redzējusi tādu cepuri?". Lai gan vienā no klasēm soli bija sakārtoti, ievērojot sadarbīgas mācību vides kritērijus, tomēr skolēni nevarēja grozīties un piecelties bez skolotāja atļaujas. Visu septiņpadsmit skolu skolotājas bija atzīmējušas kooperatīvās mācīšanās nodarbības un apgalvoja, ka ļoti daudz izmanto kooperatīvo mācīšanos savā darbā. Diemžēl mums neizdevās redzēt šīs stundas. Bija daži elementi no sadarbīgās mācīšanās, bet vairāk tie tika izmantoti kā sacensība. Tas nozīmē, ka skolotājiem vēl ir ļoti daudz jāmācās un īpaši jāizjūt kooperatīvā mācīšanās uz savas ādas, jo nevar jaunu metodi izmantot savā darbā, nemainot ierasto pieeju mācīšanai, skolēniem un kolēģiem.

□ **ĀRPUSKLASES PASĀKUMI**

Izvērtēšanas procesa laikā piedalījāties divos ārpusklases pasākumos: vecāko klašu skolēnu zinātniskajā konferencē un Lieldienu pasākumā sākumskolā. Abos pasākumos apsveicama bija skolēnu cenšanās runāt latviešu valodā. Kā direktore uzsvēra, viņu priecēja tas, ka konferences pasākuma starplaikā – kafijas pauzē varēja redzēt, ka skolotāji un skolēni ir vienlīdzīgi, ka skolēni prot uzvesties. Konferencē tika prezentēti skolēnu veiktie pētījumi projektu nedēļas laikā.

Lieldienu pasākums notika kā skolu sadraudzības pasākums. Krievu skolēni tika iepazīstināti ar latviešu tradīcijām Lieldienās. Ļoti labi izdevās skolēnus iepazīstināt ar dažādām kultūrām un latviešu tautas mūzikas instrumentiem. Vairāk būtu gribējies izskaidrojošā elementa, kāpēc, kas tiek darīts. Kās nebija tik veiksmīgi? – Krievu skolotājas pasākumos nepiedalījās, bet gan bija kā ārējie novērotāji, un līdz ar to tas nemotivēja skolēnus piedalīties, kuriem jau tāpat pasākums bija par garu un sarežģītu. Nevisai veiksmīgs arī bija pasākuma sākums, kur pārāk liela uzmanība tika pievērsta pieaugušajiem un bērni it kā palika malā.

□ **MĀCĪBU PROGRAMMAS**

Mācību programmas, ko izdevās apskatīt, galvenokārt sastāvēja no tēmu saraksta, kas būtu jāizņem un vārdu krājuma, kas būtu jāapgūst. Jāpiebilst, ka skolotāji nelabprāt gribēja rādīt savus stundu plānus, bet labprāt rādīja izstrādātos mācību materiālus un uzskates līdzekļus.

III IZVĒRTĒŠANAS PROCESA ANALĪZE

❖ **Instrumentārijs**

Pētījuma instrumentārijs – anketas, fakti anketas un vadlīnijas intervijai - tika izstrādāts no 2000.gada 17.janvāra līdz 28.februārim. To izstrādāja Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžas maģistrantūras studentes Jekaterina Nadirova un Elizabeth Stallman Ņujorkā. No 28.februāra līdz 10.martam notika pētījuma instrumentārija tulkošana, adaptēšana un respondentu anketēšana Latvijā.

Pētījuma instrumentārijam ir plaša teorētiskā bāze, kas aptver jaunākās un būtiskākās idejas par projektu pētīšanu un izvērtēšanu, bet, ņemot vērā fakti, ka tas tika izstrādāts, balstoties uz citu valstu teorētisko un praktisko pieredzi, šī instrumentārija trūkumi, ko pamanījām tā adaptēšanas un izvērtēšanas procesā, ir šādi:

- pētījuma instrumentārija jautājumu saturs ir vairāk teorētisks, nekā praktisks (īpaši anketās).

kas projektā iesaistījušies skolotājiem, kuri ir vairāk praktiķi, nekā teorētiķi, sagādāja grūtības atbildot uz anketās piedāvātajiem jautājumiem. Īpaši problemātiski bija atvērtie jautājumi, kuros tika lūgts nosaukt, piemēram, 3 visveiksmīgāk ieviestos aspektus, vai minēt iespējamus uzlabojumus, kā arī paskaidrot savu atbildi. Par to kaut vai liecina tas, ka no 91 atpakaļ saņemtās anketas uz 5.punktu – Papildus komentāri par projekta izvērtēšanas jautājumiem - ir reaģējuši 19 cilvēki: 4 ievēlot svītru, 15 komentējot. No šiem 15 – divi respondenti ir uzrakstījuši, ka komentāru viņiem nav; četri ir izteikuši pateicību par iespēju mācīties, piedalīties, par palīdzību, faktiski uzsverot SFL projektu, nevis anketas tiešo uzdevumu – runāt par bilingvālo izglītību. Divi respondenti (viens no tiem pārstāvēt vecākus) izteikuši aizrādījumu, ka šī anketa nav domāta vecākiem (starp citu šādas piezīmes mēs dzirdējām arī mutiski 14 skolās no 17 projektā iesaistītajām skolām, bija arī tādas situācijas – konkrēti piecās skolās, ka vecāki bija atteikušies pildīt šīs anketas, un četrās skolās skolotāji bija uzskatījuši par nevajadzīgu tās piedāvāt vecākiem aizpildīšanai);

trīs minējuši papildfinansējuma nepieciešamību un 1 minējuši literatūras un citu skolu pieredzes trūkumu, viens cilvēks ir komentējis, ka modeļa ieviešanas process ir darbietilpīgs un tādēļ nesasteidzams un tikai divi respondenti ir reāli kaut ko ieteikuši:

"Izstrādāt skolēnu sasniegumu (starp rezultātu noteikšanas), vērtēšanas, mērīšanas ieteikumus, paraugus, pieļauto kļūdu raksturojošus rādītājus, profilakses paradigmu, utt. Mazāk seminārus un citas tikšanās mācību stundu laikā un saturiski maznozīmīgus."(Direktore latviešu skolā).

"Uzskatu, ka vajag produktīvāk izmantot vasaras brīvdienas. Piemēram, organizēt "jauktās" nometnes latviešu valodā."(Vecāki krievu skolā).

Daudzi respondenti minēja jautājumu atkārtosanos un septiņi cilvēki to atzīmēja savās anketās. Jautājumi, kas viņuprāt dublējās, bija III e) jautājums – Kādus modeļa aspektus jūsuprāt izdevās ieviest vissekmīgāk?- ar IV a) – Jūsu pozitīvā pieredze, ieviešot modeli – un III f) – Kādi modeļa aspekti jūsuprāt vēl nav ieviesti? – ar jautājumu IV b) – Jūsu negatīvā pieredze, ieviešot šo modeli.

- pētījuma instrumentārijs atbilst situācijai tikai krievu un latviešu – krievu skolās,

instrumentārija sastādīšanā netika ņemta vērā situācija un specifika latviešu skolās, kuru skolotāju komandas piedalās projektā "Atvērtā skola", bet bez konkrēta bilingvālās izglītības modeļa izvēles. Rezultātā izveidojās situācija, ka no 17 skolām divu skolu dati netika ņemti vērā pie izvērtēšanas, jo tie nebija pilnīgi, lai gan, kā jau iepriekš tika minēts, latviešu skolās bija šādas bilingvālās izglītības situācijas, bet ar mūsu rīcībā esošo anketu, tās diemžēl nevarēja noteikt un detalizētāk izpētīt, kam pievērst uzmanību.

- pētījuma instrumentārijs (anketas) visiem skolotājiem tika piedāvāts latviešu valodā,

ņemot vērā faktu, ka daudzi projektā iesaistījušies skolotāji paši vēl tikai apgūst latviešu valodu, produktīvāku informāciju būtu iespējams iegūt, piedāvājot skolotājiem anketas gan

latviešu, gan krievu valodā. Par to mēs pārliecinājāmies, kad sākām intervēt respondentus, bet tā kā anketas jau bija uz visām skolām izsūtītas un datu vākšanas laiks bija ļoti ierobežots no Kolumbijas universitātes studentu puses, tad nekādas izmaiņas mēs anketēšanas procesā vairāk neieviesām.

- saturiski anketas ir piemērotas tikai skolotājiem un skolu direktoriem.

sastādītās anketas nav piemērotas projekta ekspertu anketēšanai un, kā arī iepriekš tika minēts, neatbilst vecāku situācijas izpratnes līmenim. Šo nepilnību mēs jau pamanījām pašā sākumā – pirms anketu tulkošanas un par to tika rakstīts E. Nadirovai un E. Stallman, taču nekādas izmaiņas netika veiktas. Rezultātā tika pieņemts lēmums – atturēties no ekspertu anketēšanas un vecāku anketēšana palika skolas komandas ziņā. Ja vecāki tika galā ar anketām, tad mēs tās arī dabūjām.

- vadlīnijas projekta dalībnieku intervēšanai nav strukturētas,

kas it kā atvieglo intervēšanas gaitu, bet, intervijas apkopojot, ir grūtības ar vienotu izvērtēšanas kritēriju atrašanu, tas apgrūtina informācijas apkopošanu un analīzi.

❖ **Informācijas vākšanas process**

Informācijas vākšanas process ilga no 28.februāra līdz 10.martam, kad notika respondentu anketēšana, un no 10.marta līdz 9.aprīlim, kad notika respondentu intervēšana.

Informācijas vākšanas izdošanās lielā mērā bija atkarīga no negaidītas projektā iesaistīto skolu komandu viesmīlības. Mēs jutāmies gaidītas un nozīmīgas, kas manāmi iespaidoja intervēšanas gaitu. Bija ļoti patīkami paciemoties katrā no skolām, īpašu paldies gribam teikt Rēzeknes 3.vsk., Medumu vsk., Mārcienas vsk., Ventpils 4.vsk., Liepājas 11. un 2.vsk. u.c. skolu skolotājiem!

Vācot informāciju novērojām, ka mūsu komunikācija ar skolas komandu ir atkarīga no skolas direktora/direktores vadīšanas stila. Ja šis stils ir demokrātisks, skolas vadība vairāk uzticas skolotājiem nekā tad, ja vadīšanas stils ir autoritārs. Autoritāra vadīšanas

stila biežāk novērotās iezīmes ir: interviju organizēšana visiem skolotājiem kopā divās skolās, direktora/direktores klātbūtne interviju laikā ar citiem skolotājiem vienā skolā, direktora/direktores interese savas intervijas laikā par to, ko teica citi skolotāji.

Informācijas vākšanu lielā mērā iespaidoja laika ierobežojums un skolu brīvlaiks. Mēs bijām atkarīgas no laika ierobežojuma, jo šis projekta "Atvērtā skola" izvērtējums notika mācību procesa ietvaros Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžā. Elizabeth Stallman un Jekaterinas Nadirovas dotie norādījumi tika ievēroti, bet, līdz ar to mūsu darba produktivitāte no tā cieta:

- 1) anketēšana būtu bijusi daudz veiksmīgāka, ja būtu paredzēts laiks anketu pilotēšanai, jo tikai anketēšanas procesā var vislabāk pārliecināties par tās stiprajām un vājajām pusēm;
- 2) intervēšana un skolu apmeklēšana divatā, par ko mēs pārliecinājāmies Purvciema ģimnāzijā, ir daudz produktīvāks process un tam ir arī objektīvāki rezultāti. Īpaši runājot par skolā veiktajiem mācību stundu un ārpusklases pasākumu novērojumiem, kā arī skolas vides izvērtējumu.
- 3) nebija laiks pārdomāt un sasistematizēt skolās redzēto, jo mēneša laikā sanāca katru otro dienu būt citā skolā, bez tam bija ļoti nogurdinoši pašām, un stress skolas komandai, 6-8 stundas pavadīt skolā.
- 4) intervijās un anketēšanā iegūto datu transkribēšana un tulkošana tika uzticēta dažādiem cilvēkiem, līdz ar to netika ievērots vienots stils un lietota viena terminoloģija.
- 5) nebija laiks arī rūpīgi izskatīt un pārbaudīt visus uz Ņujorku aizsūtītos datus.
- 6) nepaguvām intervēt visus ekspertus, kas būtu bijis ļoti vērtīgs informācijas avots. Skolu vizīšu laikā, kuras ieplānojām skolu brīvlaikā, kas ilga vienu nedēļu no mums atvēlētā mēneša laika, nebija iespējas apmeklēt mācību stundas, tāpēc daudzās skolās izlīdzējāmies tikai ar iepazīšanos ar mācību telpām.

❖ **Informācijas apkopošanas process**

Informācijas apkopošana bija:

- interviju transkribēšana,
- anketu apkopošana,
- krievu valodā iesniegtās informācijas tulkošana uz latviešu valodu,
- visas informācijas tulkošana uz angļu valodu.

Kā jau iepriekš minējām, savāktās informācijas apkopošanu arī iespaidoja laika limits. Tulkošanā un anketu apkopošanā tika iesaistīti vairāki cilvēki, kas ar šo projektu un izvērtēšanu nav saistīti. Apkopotā un iztulkotā informācija uz Ņujorku tika nosūtīta pilnīgi visa.

❖ **Informācijas un ideju apmaiņa ar projekta izvērtēšanā iesaistījušās studentēm no Kolumbijas universitātes Skolotāju koledžas (Jekaterina Nadirova un Elizabeth Stallman)**

Informācijas un ideju apmaiņa ar Skolotāju koledžas studentēm notika, izmantojot e-pastu. Studentes vairākkārt atgādināja, ka mūsu ieteikumi tiks ņemti vērā, bet, reālā situācija liecināja, ka šī ideju apmaiņa bija vairāk vienvirziena. Ieteikumi, kas radās, izejot no projekta “Atvērtā skola” interesēm, sarunās ar Indru Dedzi un Irēnu Freimani, un ko ņēma vērā bija:

- Pievienots jautājums par vecākiem fakti anketā.
- Pie modeļa izvēles vārds “spiediens” no vecākiem tika nomainīts uz “ieteikums”.
- Neņemt kontroles grupu – sešpadsmit citas skolas, kas nepiedalās “Atvērtā skola” projektā un atbilst lingvistiskajai un reģionālajai videi. Ieteicām palikt pie 17 projekta skolām.

Strādājot kopā ar Indru Dedzi un Irēnu Freimani mēs vēl ieteicām:

- izveidot citas anketas latviešu skolām,
- piemērot anketas ekspertiem,
- piemērot anketas vecākiem,

- balstīt anketas vairāk uz praktisko pieredzi, u.c.
- konkretizēt atsevišķus anketas jautājumus, piemēram, kādus modeļa aspektus konkrēti izdevās vai neizdevās ieviest.

Diemžēl šie ieteikumi netika ņemti vērā, un, līdz ar to, tas iespaidoja projekta izvērtēšanas gaitu, gan ievāktās informācijas kvalitāti.

Neizpratne radās arī par dažiem faktu anketas jautājumiem, proti, “Cik procenti no Jūsu skolas skolēniem pagājušajā mācību gadā turpināja mācības vidusskolā?” un “Cik procenti no Jūsu skolas skolēniem parasti turpina studijas universitātē?” Tomēr paskaidrojumus par šiem jautājumiem mēs nesaņēmām, nedz arī vēlāk redzējām to datus apkopotus.

Izskaidrojums tam varētu būt arī nepietiekoši dati, jo četri jeb 1/3 daļa no respondentiem nebija atbildējuši uz šiem jautājumiem un divi bija atbildējuši tikai uz vienu no tiem.

❖ **Ņujorkā un Latvijā iegūtie projekta “Atvērtā skola” izvērtējuma rezultāti**

Mums nezināmu iemeslu dēļ Ņujorkā veiktie izvērtējuma rezultāti nesakrīt ar mūsu veiktajiem izvērtējuma rezultātiem. Galvenās atšķirības bija datu kvantitatīvajā apstrādē. Rūpīgi un daudzreiz pārbaudot iegūtos rezultātus, nonācām pie secinājuma, ka Ņujorkā veiktā izvērtējuma gaitā radušās atšķirības varētu tikt izskaidrotas ar “nepilnīgu” anketu izslēgšanu no datu bāzes.

IV IZVĒRTĒŠANAS REZULTĀTĀ RADUŠIES SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Šie ieteikumi ir radušies balstoties un Skolotāju koledžas izvērtētāju piedāvāto pilotziņojumu [13.] un mūsu izvērtēšanas procesā gūto informāciju un pieredzi.

❖ PAR MODEĻU IZVĒLES PROCESU

- ❖ *Piedāvāt skolotājiem, skolu administrācijai un vecākiem izsmeļošāku informāciju par ieviešamajiem bilingvālās izglītības modeļiem.*

Pamats, uz ko skolotāji varētu balstīt savu praktisko darbību un pieredzi bilingvālās izglītības sfērā, ir bilingvālās izglītības teorētiskie aspekti. Aptaujātie skolotāji atzīmē, ka teorētiski izpratne par bilingvālo izglītību ir nepietiekoša.

“Teorētiskās bāzes bilingvālajai izglītībai, es domāju, ka ir diezgan maz - kāpēc tas ir vajadzīgs, kas tas ir - integrācija, kas tas ir - asimilācija un viss kas ar to saistīts.” (Direktors)

“Daudz vairāk ir nepieciešams ar praksi saistīts teorētisks pamatojums.(...) Mums šobrīd Latvijā trūkst zinātniskā pamatojuma.” (Eksperte)

Mūsu ieteikums ir projekta sākumā piedāvāt skolotājiem bilingvālās izglītības modeļu detalizētu aprakstu, kas raksturo:

- modeļu priekšrocības un
- vājās puses.

“Nebija skaidrs, kas tā bilingvālā izglītība tāda ir. Absolūti nebija skaidrs par modeļiem.” (Latviešu valodas skolotāja)

“Ne jau visi zina, kas ir tā bilingvālā izglītība. Skolotāji nāk visu laiku un prasa, vai jūs nevarētu nākt un parādīt filmu, kāda izskatās laba bilingvāli apmācīta stunda, jo viņiem gribas redzēt. Tad būtu iespējams izanalizēt, kādai tai stundai bilingvāli ir jābūt. Ir cilvēki, kuri nesaprot, kādām jābūt mācībām divās valodās.”
(Latviešu valodas skolotāja)

Produktīva informācijas forma varēja būt buklets, kas tiktu nosūtīts arī uz skolām. Šis buklets varētu sastāvēt no trīs daļām:

- no nemainīgās informācijas daļas;
- informācijas daļas, kas var mainīties/kuru katra skola varētu mainīt; un
- informācijas par līdzšinējo pieredzi bilingvālās izglītības modeļu ieviešanā Latvijas skolās (ar konkrētiem datiem, lai skolotājiem būtu informācija, kurā skolā tiek ieviests kāds no modeļiem).

Vecākiem informāciju par ieviešamajiem bilingvālās izglītības modeļiem ierosinām piedāvāt vismaz gadu pirms modeļa izvēles, nevis mācību gada sākumā, lai tiem būtu gan skolas, gan modeļa izvēles iespēja, jo, izvēloties skolu savam bērnam, vecāki faktiski izvēlas arī bilingvālās izglītības modeli.

Cerams, ka šogad vecāki un skolotāji būs labāk informēti par ieviešamajiem bilingvālās izglītības modeļiem, jo Sorosa Fonds Latvija sadarbībā ar LR Izglītības un zinātnes ministriju ir jau izdevis šādu bukletu un tas ir izplatīts atbilstošajai mērķa grupai – vecākiem.

❖ ***Dot skolām pietiekošu laiku – no sešiem mēnešiem līdz pat gadam – modeļu izvēlei.***

Tas dos skolotājiem, administrācijai un vecākiem iespēju izlasīt izdotos materiālus par bilingvālo izglītību un modeļiem, apmeklēt skolas, kurās šie modeļi jau tiek ieviesti, piedalīties semināros ar skolotājiem no citām skolām, kas ir līdzīgā situācijā, tikties ar bilingvālās izglītības ekspertiem, organizēt bilingvālās izglītības modeļu ieviešanā iesaistīti skolēnu vecāku un skolotāju tikšanās. Tad dalībnieki būs vairāk pārliecināti

par savām zināšanām par bilingvālās izglītības modeļiem, būs gatavi diskutēt par šiem jautājumiem, piedalīties lēmumu pieņemšanā.

“Es domāju, ka nākotnē ir jāpārdomā sekojoša lieta, jāskatās teiksim tā mācību gada saturu arī, vai tas ir pirms pirmā septembra. Man vajag izvērtējumu sataisīt, kad skola stāv uz matiem, skolas nodošana, un man visas komisijas, jāsatavo skolu pirms pirmā septembra, līdz 28. augustam ir jānodod arī izvērtējums. Šo darbu pa vienu dienu neuzrakstīt. Vajag pamest visu un darīt tikai šo darbu.” (Direktors)

“Varbūt pirmajā gadā vienu klasi varētu paņemt kā izmēģinājuma klasi un tur savākt materiālus un apkopot, varbūt izdot kādu grāmatu, didaktiskos materiālus, un tad varbūt varētu ieviest dzīvē vairākās klasēs.” (1.kl.skolotāja)

❖ ***Dot skolām lielāku brīvību un iespēju izstrādāt savu modeli.***

Skolotājiem un skolu administrācijas pārstāvjiem ir lielāka pieredze, vairāk informācijas un plašāks skatījums par skolas vajadzībām un iespējamajām izmaiņām. Tie ir pazīstami arī ar konkrētās vides pieprasījumu, tāpēc iesakām vairāk paļauties uz skolotājiem un skolu administrācijas dalībniekiem un neliegt ekspertu ieteikumus, kā arī atbalstīt vēlmi izstrādāt savu modeli.

“Mēs esam spiesti ņemt kaut kādu modeli. Ja mums būtu jāizvēlas pašiem, es piekristu tam, ka bērnam ir jāapgūst sarunvaloda, lai viņš varētu sarunāties, izteikt savas domas, akadēmiskā līmenī mācīties tālāk.” (1.kl.skolotāja)

“Lai skolotājs pats jūt, kad viņam to latviešu valodu ieviest. Nevajag tos procentus, kā tur ir uzrakstīts. Varbūt skolotājam jādod vairāk brīvības.” (1.kl.skolotāja)

"Es ieteiktu, ka katrai skolai, katram kolektīvam vajadzētu izstrādāt savu modeli, ņemot vērā, kāds ir bērnu sastāvs, kādas ir vecāku vēlmes, un arī jāņem vērā tas, kā viņi spēs dzīvē realizēt šo modeli, vai izvēlēto modeli vai pašu izstrādāto. Nevar atrast modeli no reālās dzīves." (1.kl.skolotāja)

Katras skolas ietvaros iesakām skolu vadībai vairāk ņemt vērā pārējo modeļu izvēlē un ieviešanā iesaistīto skolotāju (biežāk – latviešu valodas skolotāju) vēlmes un piedāvājumus. Vienpersoniski lēmumi neveicina sadarbību un nemotivē produktīvam un radošam darbam.

"Redziet, mēs jau nezinām to trešo modeli, tāpēc arī nevaram neko spriest. Vajadzētu salīdzināt, tad varētu saprast, kurš no modeļiem ir labāks. Mēs jau neko nelemjam, mums pateica, ka mums ir jāstrādā un viss." (Krievu skolas skolotāja)

"Šī modeļa izvēle sākās pedagoģiskajā sēdē. Uz latviešu valodas skolotājiem tas neattiecās. Visi bija nolēmuši, ka 2.modelis būs. Latviešu valodas skolotāji sapratām, ka mums jābūt konsultantu lomā." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā)

"Tikai septembrī es uzzināju, ka ir jauna programma, ka skola ir izvēlējusies 2.modeli. Es neko nezināju par bilingvālo apmācību. Uzzināju, ka zīmēšanu un rokdarbus es pasniegšu bilingvāli. Tas ir fakts." (1.klases skolotāja krievu skolā)

"Mēs nemaz neizvirzījām tās klases vecākiem šādu domu apspriešanai un pēc tam tālāk, dabiski, arī pedagogiem, klašu audzinātājiem." (Skolotāja krievu skolā)

"Kad es biju izdomājusi, ka piedalīsimies, sāku domāt, kuri varētu būt tie cilvēki, kurus uzaicināt. Es meklēju cilvēkus, ar kuriem varētu sastrādāties, un uzaicināju, un tad mēs sākām piedalīties." (Direktore latviešu skolā)

"Praktiski, var teikt, ka man bija vadošā loma. Atbalstīt tos, kurus vajag atbalstīt un piebremzēt tos, kurus vajag piebremzēt." (Direktors krievu skolā)

Konsultācijas un sadarbība ar pārējiem skolotājiem veicina bilingvālās izglītības modeļu ieviešanas produktivitāti.

"Es domāju, ka mums notika modeļa izvēle tā, ka mūs iepazīstināja un paši iepazīnāmies ar katru modeli. Tālāk, sakarā ar to, ka esam vairāk administratīvie darbinieki, konstatējām, kāds ir mūsu pedagoģiskais sastāvs. ...no profesionalitātes, no valodu zināšanu līmeņa, ..."
(Skolotāja krievu skolā)

❖ ***Iedrošināt skolas veikt iekšējo resursu apzināšanos un izpēti, un piedāvāt informāciju, kā to veikt.***

Kā produktīvs aspekts modeļa izvēles procesā ir skolu veiktā iekšējo resursu apzināšanās un izpēte. Iesakām skolām modeļa izvēles procesu sākt ar šo soli, un ar tā rezultātiem iepazīstināt vecākus un citus interesentus jau pirms mācību gada sākuma.

"Pirmkārt, jāsanāk kopā visiem skolotājiem un jāpaskatās, kāds ir līmenis. Jārēķinās, ar to, kas tev ir. Nekas nenāks no malas, neviens tev nepalīdzēs. Jāskatās arī vecāku vēlmes."
(Direktore krievu skolā)

"Dažreiz mums liekas, ka pietrūkst paskaidrojumu darba sākšanas etapā. Mums, skolu direktoriem, ir bijis jāraksta neskaitāmi daudz visādu papīru." (Direktore latviešu skolā)

"Brīnišķīgi bija tas, ka mēs vispirms analizējām to, kas bija." (Direktora vietn.)

- ❖ ***Starpposmā starp modeļu izvēli un ieviešanu iedrošināt skolas veidot perspektīvo ieviešanas plānu.***

“Mēs plānojām, kas jādara. Plānošana jāveic katram. Balstoties uz tā, tālāk mēs virzījām savu darbu.” (Direkt.vietn.)

Šajā perspektīvajā plānošanā ieteicams iesaistīt ne tikai skolotājus un administrāciju, bet arī skolēnu vecākus.

❖ **PAR MODEĻU IEVIEŠANAS PROCESU**

- ❖ ***Nodrošināt skolotājus ar pietiekošu atbalstu (gan metodisko, gan materiālo, gan tehnisko, gan finansiālo,...).***

Aptaujās un intervijās parādījās, ka skolotājiem trūkst pieredzes bilingvālās izglītības ieviešanā. Atbalsts skolotājiem, kas iesaistās bilingvālās izglītības modeļu realizācijā varētu būt gan materiāls – mācību materiāli, tehniskie mācību līdzekļi, u.c., gan finansiāls – stipendijas, u.c., gan atbalsts organizējot dažādas iespējas pieredzes apmaiņai.

“Vispār pašai man tā ir liela problēma. Man nav pietiekoši zināšanas par šiem modeļiem, lai izvēlētos to vai šo.” (1.kl.skolotāja)

“Mēs vispār gribam redzēt, kā mums jāstrādā pareizi. Mēs paši nezinām, vai tas, kā mēs to darām, ir pareizi vai nepareizi.” (Krievu skolas skolotāja)

“Pats lielākais sapnis man būtu, paskatīties uz šādu bilingvālu stundu. Es tādu pat neesmu redzējusi.” (1.kl.skolotāja)

“Varbūt kādā skolā ir gūta pieredze, ka mēs varētu aizbraukt un pahospitēt stundas, kā apmācīt bilingvāli.” (1.kl.skolotāja)

"Nepieciešama skolotāju apmācība. Lai vairāk būtu literatūra." (Direktore)

"Kursi noteikti ir vajadzīgi, jo skolotāji ir uz tādām savām pozīcijām un viņu domāšanu ir ļoti grūti mainīt, bet ir vajadzīgi elastīgāki cilvēki." (Latviešu valodas skolotāja latviešu skolā)

"Skolotājiem vajadzīga materiālā palīdzība, tāpēc, ka liekas, ka bilingvālo stundu ir grūtāk veidot nekā parastu stundu." (1.kl.skolotāja)

"Es uzskatu, ka par šo darbu tiem cilvēkiem, kuri strādāja pie programmas, pie sadarbības projekta no Sorosa fonda jābūt tomēr normālam atalgojumam, ja cilvēki dara savu darbu, tad par to viņiem ir jāmaksā." (Direktors)

❖ ***Veicināt skolotāju sadarbību skolās.***

Veiksmīga bilingvālās izglītības modeļu ieviešana ir atkarīga ne tikai no veiksmīgas skolotāju individuālās darbības, modeļu ieviešana lielā mērā ir atkarīga no modeļa ieviešanā iesaistījušos skolotāju sadarbības un savstarpējā atbalsta skolā. Iesakām projekta ietvaros veicināt arī projektā iesaistīto skolotāju sadarbību skolās izmantojot gan kopējus uzdevumus, gan komandas kopīgās darbošanās izvērtējumu.

"Pēc plāna man ir 2 stundas un viena papildus stunda. Šo trešo stundu bieži izmantoju, lai sniegtu palīdzību skolotājiem, lai palīdzētu bērniem. Šādas sadarbības pirms projekta nebija. Mēs bieži strādājām atrauti viens no otra." (Latv.val. skolot.)

"Mēs tad visi kopīgi kontaktējamies, kā mēs varētu sadalīt to tēmu, ko viens fizikulturā paņems, dabas mācībā, vai ko mēs zīmēšanā varētu latviski pateikt. Tā, ka ciešāka ir sadarbība." (Latv.val. skolotāja)

"Mums vairāk vajag kopā savākties un apmainīties ar pieredzi." (Krievu val. sk.)

"Skolotāji savā starpā sadarbojas, saiet kopā, sāk ar nedēļas tēmām. Caur nedēļas tēmu izstrādā tematisko plānojumu. Skola kā ģimene." (Latv.val. skolotāja)

"Domāju, ka jābūt labai sadarbībai starp skolotājiem, latviešu valodas, citu priekšmetu skolotājiem, gan arī latviešu valodas un dzimtās valodas skolotājiem." (Direktora vietn.)

❖ ***Veicināt un stiprināt skolotāju sadarbību ar skolēnu vecākiem.***

Bilingvālās izglītības modeļu sekmīga un pilnvērtīga ieviešana ir atkarīga arī no skolotāju sadarbības ar skolēnu vecākiem. Šī sadarbība varētu būt ne tikai vecāku piedalīšanās vecāku sapulcēs un apspriedēs ar skolotājiem. Mēs piedāvājam informēt skolotājus ar vēl citām darba formām ar vecākiem, iesaistīt vecākus modeļu ieviešanas un plānošanas procesā, iesaistīt vecākus arī modeļu ieviešanas izvērtēšanā, lai veicinātu vecāku interesi par skolā notiekošo, līdzatbildību un līdzvērtības izjūtu.

"Varētu viņus (vecākus) aicināt piedalīties tais pašos pasākumos, lai viņi redz, ka viņu bērns var kaut ko. Lai viņiem tā ticība parādītos. Es noteikti ieteiktu ekskursijas, jo ekskursija ir kaut kas tāds, kur var kopīgi klausīties latviešu valodu." (Latv.val. skolotāja)

"Es ieteiktu, lai 1.kl. skolotājas vairāk pievērstu lielāku uzmanību vecākiem. Vecāki ir paši labākie palīgi." (1.kl.skolotāja)

"Bet pretestība ir no vecākiem, un varbūt ne šo bilingvālo modeļu saistībā, bet tieši ar viņu bilingvālo apmācību." Sākumskolas skolotāja latviešu -krievu skolā.

Vecākiem ne vienmēr ir skaidra viņu loma sadarbojoties ar skolotājiem. Tāpēc mēs saskārāmies arī ar faktu, ka vecāki pilnībā pieņem visu, ko skolotāji piedāvā un uzskata par pareizu. Ierosinām skolotājiem vairāk akcentēt vecāku aktīvo lomu lēmumu pieņemšanā un nebaidīties dalīties atbildībā ar vecākiem.

"Vecākiem ir vienalga, kādu programmu mēs piedāvājam, jo viņi uzticas skolotājiem."
(Direktors krievu skolā)

"Vecāki nav īpaši aktīvi. Ja vecāki ar augstāko izglītību un ļoti spējīgi kaut ko darīt, tad viņi ir arī ļoti aizņemti. Ir vecāki ar pamatizglītību, kuri it kā atbalsta visus pasākumus skolā, taču paši ierosināt neko nevar. Bet vēl citi vecāki no skolas grib saņemt ļoti daudz."
(Direktore latviešu skolā)

Vispār cilvēki ir tādi konservatīvi. Man liekas, ka tagad viņi ir vairāk apmierināti. Bet sākumā bija tādas bailes: kas no tā iznāks?" (Skolotāja krievu skolā)

❖ ***Radīt un attīstīt partnerskolu programmu.***

Šāda programma veicinās sadarbību starp dažādu skolu skolotājiem, administrāciju, vecākiem. Tas arī būtu veids, kā dalīties pieredzē, plānot un kopā izstrādāt mācību materiālus.

"... augšā lemj par integrāciju, bet bērni parāda, ka tai jānotiek jau skolās. Mēs nepazīstam viens otru. Bet mēs atrodamies ļoti tuvu. Lūk, mums tepat blakus latviešu skola, bet mēs nezinām, ko bērni tur dara, kā viņi mācās, kāda ir viņu attieksme pret mums un kāda ir mūsu attieksme pret viņiem. Mums ir tāda doma pamēģināt pamainīt skolotājus (domāta skolotāju apmaiņas programma)." (Direktore krievu skolā)

"Daudz jaunu paziņu, protams. Mēs varam sazvanīties, apmainīties ar idejām." (Latv.val. skolotāja)

"No šīs apmaiņas mēs iegūstam to, ka mainās mācību vide. Sadarbības skolā skolotāji mēģina strādāt latviešu valodā ar latviešiem. Mums it kā tā pieredze ir ar krievu bērniem. Bet mēs mēģinām strādāt ar latviešiem. Un ir arī jaunas interesantas darba formas." (1.kl.skolotāja)

"Es domāju, ka skolotājam pašam jāizvēlas cik ilgu laiku varētu būt teiksim tā apmaiņa un kurā skolā. Jāņem kādi apstākļi ir, lai skolotājiem būtu izvēle." (1.kl.skolotāja)

❖ ***Palielināt bilingvālo mācību materiālu daudzumu.***

Tās varētu būt mācību grāmatas, uzskates līdzekļi, ieteikumi skolotājiem, kuru izstrādes procesā varētu tikt iesaistīti ne tikai pedagogi, bilingvālās izglītības speciālisti, bet arī skolotāji (īpaši tie, kuriem jau ir pieredze bilingvālās izglītības modeļu realizācijā).

"Es domāju, ka vajag izstrādāt grāmatu – mācību grāmatu, metodisko literatūru. Vajag savākt dažādus materiālus, lai palīdzētu skolotājiem, kuri strādās ar šo programmu." (Direktore)

"Līdztekus ar to, ka nav pilnīga mācību bāze, grāmatas un metodiskais viss jāliek kopā pašiem, ne vienmēr var paspēt sagatavoties stundai tā, lai būtu ar pilnu atdevi." (Latv.val. skolotāja)

❖ ***Nodrošināt krievvalodīgos skolotājus un vecākus ar iespējām pilnveidot latviešu valodas zināšanas.***

Vispirms vajadzētu ar šo iespēju nodrošināt skolotājus, kas iesaistās bilingvālās izglītības modeļa ieviešanā skolā, tad vecākus, kuri ir izteikuši vēlmi apgūt vai

pilnveidot latviešu valodas zināšanas, lai palīdzētu bērniem mācīties. Lai gan Skolotāju koledžas izvērtētāju komanda uzskata, ka projektā iesaistītie latviešu valodas skolotāji būtu piemēroti šī darba veikšanai [13.,39.] mēs uzskatām, ka šo latviešu valodas skolotāju noslogojums ir pārāk liels, lai veiktu papildus pienākumus. Mēs iesakām Izglītības un Zinātnes ministrijai rast papildus finansējuma iespējas skolotājiem, kuri ir iesaistījušies bilingvālās izglītības modeļu ieviešanā un motivēt skolotājus uzlabot latviešu valodas zināšanas. No 72 intervētajiem cilvēkiem trīs respondenti minēja, ka skolotāji viņu skolā mācās latviešu valodu kursus, divās skolās skolotāji daudz strādā kopā, kopā plāno un viens otru māca un izmēģina savas mācību stundas uz kolēģiem pirms iet klasē pie bērniem.

“Mums skolā notiek mācības skolotāju centros. Visi, kas strādā pamatskolā, sadala kādu tēmu kādai pamatskolas klasītei kurš izstrādās, tad mēs nākam kopā un vadām stundas, bet pārējie kolēģi ir skolēnu lomā”. (Direktors krievu skolā).

Četri respondenti (divi vecāki un divi skolotāji) izteica vēlmi mācīties šādosursos, bet neizteica gatavību to darīt laika trūkuma un noslogotības dēļ.

“Jā, es labprāt ietuursos, bet kad, naktī, svētdienās?” (Skolotāja krievu skolā).

“Skolotājiem gan ir grūti. Varbūt vajadzēja speciālusursos? It īpaši grūti pārkāpt šai valodas barjerai ir tieši gados vecākajiem pedagogiem, lai arī viņi ir lieliski skolotāji. Žēl, ja viņiem pēkšņi būtu jāaiziet.” (Latv.val. skolotāja)

❖ ***Rast iespēju vecāku tālākizglītībai.***

Ierosinām rast iespēju vecāku tālākizglītībai piedāvājot dažādusursos, seminārus par vecākus interesējošām tēmām saistībā ar bilingvālo izglītību.

“Skolotāji nezina, ka vecāki pavisam maz ko zina par tādu izglītību. Laikam vairāk vajadzētu rakstīt, varbūt rādīt pat televīzijā.” (1.klases skolotāja krievu skolā)

“Vajadzētu kaut kādus kursus priekš vecākiem, piedāvāt kādu informāciju, kā vecākiem palīdzēt saviem bērniem, kādas metodes priekšmetos.” (Vecāki)

“Varētu uzlabot darbu ar vecākiem, lai viņi paši labāk pārzinātu šo bilingvālo sistēmu.” (1.kl.skolotāja)

❖ **PAR PROJEKTA ORGANIZĀCIJAS PROCESU**

Pētījuma gaitā, intervijās ar skolotājiem, vecākiem un ekspertiem izkristalizējās dažas atziņas par projekta “Atvērtā skola” organizācijas procesu, ar ko arī vēlamies šeit iepazīstināt sīkāk.

- ❖ ***Projekta sākumā un katra projekta realizācijas gada sākumā veikt detalizētu projekta darbības gaitas plānojumu, ar ko iepazīstināt ne tikai visus projekta organizatorus, bet, galvenokārt, projekta dalībniekus.***

Tas dos iespēju projekta dalībniekiem saplānot savu personīgo laiku un produktīvāk iesaistīties projekta realizācijā.

“Nebija perspektīvā plāna, es zināju, ka ir četru gadu programma, bet praktiski zināju, kas notiks tikai nākošajā seminārā.” (Eksperte)

“Jābūt tālejošai plānošanai, lai katrs solis ir nākošā soļa sākums un iepriekšējā turpinājums. Tā nebija. Iespējams, ka tā bija organizācijas vaina.” (Eksperte)

- ❖ ***Iesaistīt projekta organizācijā dažādu, projekta specifikai atbilstošu nozaru pārstāvjus.***

Projekta ideju daudzveidīga skatījuma nodrošināšanai projekta organizācijā vēlams iesaistīt arī 1. klašu un citus skolotājus, kuru darbošanās paredzēta bilingvālās izglītības modeļu ieviešanas realizācijā.

“Republikā ir maz strādāts pie šī jautājuma. Es domāju, nav šodien tādu metodisku līdzstrādnieku.” (Direktors)

“Vajadzētu rūpīgāk pārdomāt par dažādu cilvēku piesaisti projektam, tie nevar būt tikai valodnieki.” (Eksperte)

❖ ***Iesaistīt projekta organizācijā dažādu, projekta specifikai atbilstošu tautību pārstāvjus.***

Veicot projekta izvērtēšanu, secinājām, ka projekta organizatori visi ir latviešu tautības pārstāvji (Semināra skolu pamatgrupai “Rīgas Jūrmalā” no 16. – 19.04. 2000. materiāli).

“Projektā jāiesaista arī cittautieši, lai tā nav tikai latviešu prioritāte.” (Eksperte)

❖ ***Rast iespējas projekta semināru organizatoru saliedēšanai.***

Saliedēta organizatoru komanda ir spējīga sekmīgāk realizēt projektu. Organizēšanas stils, kur katrs koordinators atbild par savu daļu, nerosina uztvert projektu kā viengabalainu, organisku, harmonisku un veselu. Sadarbības trūkums organizācijā var veicināt tādu pašu izpausmi dalībnieku starpā. Turpretī, stils, kur katrs organizators ir spējīgs atbildēt ne tikai par sevi, bet arī par visas komandas darbību un rezultātu, rada abpusējas uzticības un drošības izjūtu ne tikai starp organizatoriem, bet rada produktīvu vidi projekta ideju realizācijai.

“Varēja būt labāk jūtama pārliecība par to, ko mēs darām projektā, ka nešaubītos viens par otru. Nav tādas vienotas stratēģijas, plānošanas un koordinēšanas.” (Eksperte)

V RESPONDENTU KOMENTĀRI

▣ PAR KONKRĒTIEM BILINGVĀLĀS IZGLĪTĪBAS MODEĻIEM

❖ **1. MODELIS**

Šis modelis tiek uzskatīts par visātrāko iespēju apgūt latviešu valodu, bet ne visi bērni ir gatavi uzsākt mācības latviešu valodā.

“Skolēniem ir iespēja apgūt latviešu valodu jau no pirmās klases.” (Skolotāja krievu skolā).

“Tālākās mācīšanās procesā, augstākās iestādēs bērniem būs vairāk iespēju.” (Vecāki krievu skolā).

❖ **2. MODELIS**

2.modelis ir visvairāk izvēlētais modelis, un tiek uzskatīts par reālāko iespēju apgūt valodu pakāpeniski un nesasteidzot. Tomēr katrs no respondentiem ar šo modeli saprot ko citu. Tas varētu būt izskaidrojams ar komentāru:

“Mums ir savs modelis, kuram pamatā ir 2.modelis.” (Direktore krievu skolā).

“Ja spiests ar bērniem strādāt latviešu valodā, tad pats vairāk iemācās. Es domāju, ka tur ir plusss gan vecākiem, gan bērniem.” (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

“Jauno vielu izskaidrojam krieviski, bet terminus un jaunus vārdus mēs dodam latviski.” (Skolotāja krievu skolā).

“Tā ir vieglākā programma.” (Skolotāja krievu skolā).

"Ja līdz devītajai klasei bērns katru priekšmetu mācīsies savā dzimtajā valodā un papildus apgūs terminus, apskatīs kādus jautājumus latviešu valodā, tad līdz desmitajai klasei viņam problēmu nebūs. Par to arī liecina rezultāti." (Direktore krievu skolā).

"Es bērniem saucu vārdus latviešu valodā. Katru stundu es uzrakstu vārdus uz lapām, lieku pie tāfeles. Mēs lasām, mācāmies, tulkojam." (1.klases skolotāja krievu skolā).

"2.modelis ir vislabākais, tas ļauj elastīgāk izturēties pret bērniem, pret vecākiem un pret skolotājiem. Tas ļauj bērniem elastīgi noiet pie divvalodības, mierīgi bez uzspiešanas." (Skolotāja krievu skolā).

❖ 3. MODELIS

Izvēloties 3.modeli, tiek uzsvērts labvēlīgs valodas psiholoģiskais apguves process. Tas atbalsta bērna brīvu integrāciju latviskajā vidē.

"Skolēni nezaudē savu nacionālo identitāti un modelī loģiski ievērots pakāpeniskuma princips, pārejot uz mācībām valsts valodā." (Skolotāja jauktajā skolā).

"...netiek traumēta mūsu bērnu psihe." (Vecāki)

"2.modelī pilnīgojas latviešu valodas sarunvalodas prasmes, 3.un 2.modelī – bērni mācās ar interesi, jūtas brīvi." (Mācību pārzine krievu skolā).

"Izvēloties modeli, ir ievērots bērnu pirmsskolas sagatavošanas līmenis." (1.klases skolotāja krievu skolā).

"Psiholoģiskais mikroklimats klasē normāls." (Direktors)

❖ **4. MODELIS**

Par šo modeli ir dažādi uzskati, bet jauktā skola, kura ir izvēlējusies šo modeli par pamatu un veido uz tā bāzes savu modeli, ir apmierināta ar savu risinājumu, un nevarētu piekrist ekspertei, ka skola neko nedara bilingvālās izglītības ieviešanā Latvijā.

"...izvēlas 4.modeli, jo tur pirmajos gados nekas nav jādara." (Eksperte)

"Lai gan pamatā tas ir 4.modelis, tomēr mūsu skolā skolēniem bilingvāli tiek pasniegts sports un mūzika, bet datori – latviski." (Skolotāja jauktajā skolā).

"Vecāki izvēlējās citu skolu saviem bērniem, jo neizprata skolas politiku."(Skolotāja jauktajā skolā)

❖ **LETONIKA**

"Visvairāk atbilst skolēnu un vecāku vēlmēm." (1.klases skolotāja).

"Izvēlējamies, lai nesamazinātos izglītības līmenis zināšanās." (Latviešu valodas skolotāja).

❖ **CITI MODEĻI**

"Skolā nav neviens no šiem modeļiem, jo mācības notiek tikai latviešu valodā. Fakultatīvi lietuviešu bērniem notiek Lietuviskais mantojums."(3.klases skolotāja).

"Mūsu situācijai nebija izstrādāts modelis. To bija jāizstrādā pašiem un arī tagad droši vien būtu jāizstrādā pašiem."(Skolotāja).

"Jārod iespēja krievvalodīgajiem bērniem apgūt dzimto valodu."(1.klases skolotāj latviešu skolā).

"Visiem ir jādod iespēja apgūt dzimto valodu." (Skolotāja latviešu skolā).

□ **KOMENTĀRI:**

Vēlmes:

Skolotāji kļūst atvērtāki, bet tajā pašā laikā viņiem nākas saskarties arī ar nepatīkamām situācijām, problēmām, bailēm kļūdīties.

"...jābūt ļoti labai atmosfērai arī no pārbaudītāju puses. Lai viņi nenāktu ar domu, ka skolotājs runā ar kļūdām un nepareizi, tad viss ir slikti. Ja nāk no ministrijas, tad nāk ar savu viedokli." (Direktore krievu skolā).

Izdevās:

Respondenti augstu vērtē iespēju sadarboties savā skolā, ar citiem skolotājiem un skolām, ar augstskolām, jaunas un interesantas idejas, pieredzes apmaiņu, arī savas jaunās zināšanas. Ļoti nozīmīgi ir arī tas, ka kāds atzīst viņu darbu.

"Pirmkārt, pirmās klasītes mums astoņas skolotājas mācāsursos. Otrkārt, mums visu laiku ir atklātie pasākumi un skolotāji mācās viens no otra. Treškārt, mums ir iespēja strādāt kopā ar 93.vidusskolu un tagad mēs brauksim uz Liepāju." (Direktore krievu skolā).

"Rezultāts: es jau daudz vairāk procentuāli varu pasniegt stundas latviešu valodā. Bērni jau saprot un paši cenšas runāt latviski, organizēt." (Skolotāja krievu skolā).

"Vislielākais ieguvums – ka skolotājs ir ieinteresēts strādāt. Sākums vienmēr ir grūts. Mums bija tāda kā iešūpošanās, bet novembrī sākās nopietns darbs." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

"Mums ir 5 skolotāji bilingvālā centrā. Noteiktā dienā, noteiktā stundā var jebkurš skolotājs pienākt un lūgt palīdzību, vai pārtulkot, vai kādu terminu paprasīt." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

"Mēs sagatavojām skolotāju un tas skolotājs, kas strādās nākošgad ar pirmajām klasēm, viņš šogad strādā ar bērniem pirmsskolas sagatavošanā." (Skolotāja krievu skolā).

"...latviešu valoda sākumskolā bērniem ir mīļākais priekšmets. Pat vecāki uzskata, ka viņiem patīk latviešu valoda labāk kā krievu valoda." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

"Mums ir 3 prioritārās tēmas: sadarbība ar dažādām skolām, ar masu medijiem, ar augstskolu mācībspēkiem. Rezultātā mums notiek skolēnu apmaiņa, arī skolēnu apmaiņa, dažādi tematiskie pasākumi, nometnes, semināri." (Skolotāja krievu skolā).

"... mums ir bijušas atklātās stundas, zinātniskā konference un domu apmaiņa. Vēl ir labi, ka mums izglītības pārvalde ļoti novērtē šo mūsu iesaistīšanos "Atvērtajā skolā". Mūs paslavē, izceļ pilsētas mērogā. Otrkārt, mēs paši popularizējam daudz "Atvērto skolu", tas ir ļoti svarīgi preseī." (Administrācija krievu skolā).

Problēmas:

Attiecībā uz modeļiem ir neskaidrības, kā un ko darīt. Tiek gaidīti norādījumi no augšas vai arī kāds, kurš pateiktu, kas ir pareizi un kas nepareizi, un skolotāji neuzdrošinās uzņemties atbildību. Tāpat arī nav skaidrības vai šādā veidā strādājot varēs nonākt pie vēlāmā rezultāta.

"Ziniet, dzīvās valodas apgūšana mums ir liela problēma, tāpēc, ka krievu valoda mums ir vēl uz veciem pamatiem." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

Es zinu, ka tie bērni, kuri mācās matemātiku latviešu valodā, kad viņi tiek krievu skolā, tad viņi nezina ne matemātiku, ne krievu valodu." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

"... bija liela pretestība, fantastiska pretestība. Viņa pat tagad ir. Skolotāji nezina valodu, tādēļ baidās zaudēt darbu." (Skolotāja krievu skolā).

"Ja ņem bilingvāli pamatīgi, tad mēs esam zaudētāji. Visu vajag izņemt dienas laikā. Stundu saraksts nav gumija, to izstiept nevaram." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

"Vienīgais man nepatīk, ka bieži nāk pārbaudes. Tie gudrie cilvēki saka: "Jābūt tikai latviešu valodai, tikai dažiem vārdiem krieviski"." (Direktore krievu skolā).

"Tas nozīmē, ka nav izpratnes, tātad stingri, ja ir bilingvāla, tad 10 minūtes latviski vai 10 minūtes krieviski....." (Skolotāja krievu skolā).

"Bērni krieviski ļoti slikti raksta, gramatikā ir daudz kļūdu. Kaut ko tie bērni zaudē. Arī runāt šie bērni sāks vēlāk: teikumā divi vārdi krieviski, divi latviski." (Latviešu valodas skolotāja krievu skolā).

"Grāmatas velkas mums aizmugurē." (1.klases skolotāja krievu skolā).

Daudzi respondenti ir arī neizpratnē par projekta organizāciju un par savu lomu tajā.

"...pašlaik iesaistīsies jaunas skolas, mēs, kas bijām it kā apmācīti kaut kad izčākstam, tas nedos vēlamo rezultātu." (Skolotāja krievu skolā).

"Priekšlikumus jau izteicām, bet ne vienmēr tiek ņemti vērā." (Direktore krievu skolā).

"Vienu otru reizi mums liekas, ka varbūt mēs neesam savā vietā.
It kā runāja par bilingvālo apmācību, taču mūs interesēja tieši kā strādāt latviešu skolā ar bērniem, kas nav latvieši, jo tādu būs arvien vairāk." (Direktore latviešu skolā).

"Reizēm pārņem sajūta, ka neesam īstajā vietā." (Direktore latviešu skolā).

"Man kā latviešu valodas skolotājai latviešu skolā šajā projektā bieži pietrūkst darbošanās, jo tas ir domāts bilingvālai apmācībai un es palieku kaut kur maliņā. Bieži vien nesaprotu, ko tieši no manis grib šajā projektā ... nav padomāts par mani kā latviešu valodas un literatūras skolotāju." (Latviešu valodas skolotāja latviešu skolā).

"Kad iesaistījāties projektā, tur nebija runa par integrēto apmācību. Jūnija seminārā mēs nesapratām, ko no mums prasa." (Latviešu valodas skolotāja latviešu skolā).

Ieteikumi:

Pēc respondentu izteikumiem visvairāk uzmanība ir jāpievērš skolotāju gatavībai strādāt bilingvāli, bērnu sagatavotībai un arī vecāku vēlmēm.

"...jārunā ar vecākiem, lai izpētītu vecāku attieksmi pret bilingvālo mācīšanos. Ja vecāki nepiekrīt, tad jāmeģina viņus pārliecināt." (1.klases skolotāja latviešu-krievu skolā).

"Lai ieviestu integrēto apmācību, skolotājam tam jābūt gatavam. Tad šim skolotājam ir ļoti daudz jāstrādā ar vecākiem." (Skolotāja latviešu skolā).

"... būtu jāņem vērā bērnu sagatavotība, ... sabiedrības attieksme jeb vecāku, ... ļoti jāizvēlas, kāds skolotājs strādās ar šīm pirmajām klasītēm." (Skolotāja latviešu-krievu skolā).

"...vajag veidot bilingvālo skolotāju biedrības, pēc profesionālisma." (Skolotāja krievu skolā).

Skolotāji arī iesaka pievērst uzmanību programmu izstrādāšanai un ir gatavi kaut ko darīt, tomēr gaida kad kāds viņiem pateiks ko darīt.

"No skolotājiem ir dzirdēts tas, ka Sorosa fondam un ministrijai lielāka uzmanība jāpievērš ar integrāciju saistītajām problēmām. Programmas nav integrētas viena ar otru, tās sastāda viens ar otru nesaistīti zinātnieki vai profesionāļi." (Latviešu valodas skolotāja latviešu skolā).

"Tie, ka mēs esam tajā projektā, varētu piedāvāt kā mums to rakstīt un turpināt darīt, lai mēs varētu pašlaik to bāzi, kas ir izveidota, kaut minimālo mēs nevarēsim paveikt ar pliku entuziasmu." (Komandas locekle krievu skolā).

Par vecākiem:

Daži no intervijas jautājumiem skolotājiem bija par sadarbību ar vecākiem vecāku iesaistīšanu skolas dzīvē un lēmumu pieņemšanā (skat.4.pielikums). Pēc skolotāju atbildēm uz šiem jautājumiem var spriest arī par skolotāju un vecāku attiecībām un pārsvarā vienvirziena komunikāciju: skolotājs- vecāki.

"Viņi bieži nāk pie manis un jautā, cik daudz vārdu viņiem jā māca." (1.klases skolotāja krievu skolā).

"Vairums grib, lai viņu bērni mācītos krievu skolā, kur paralēli ļoti labā līmenī māca latviešu valodu." (1.klases skolotāja krievu skolā).

"Mēs ļoti izjūtam vecāku negatīvo attieksmi, un tur vairāk jā saka, bija latviešu bērnu vecāki pret šo bilingvālo apmācību, jo mums tā iet, ka stundas iet kopā." (1.klases skolotāja latviešu-krievu skolā).

"Vecāki teica, ka bērni to pieņēma uzreiz, un ja jau viņi pieņēma, tad jau mēs arī. Arī aptaujas parāda, ka tendence uzlabojas. Nav vairs šī negatīvā: Nē, man tas nav vajadzīgs. Nē, mēs negribam, mums tas traucē." (1.klases skolotāja latviešu-krievu skolā).

"Vecāki reizēm atnāk pie manis un saka, ka viņiem ir divas augstākās izglītības, bet viņi nevar izpildīt bērna mājasdarbu. Tāpēc ir vajadzīgi norādījumi jau pirms projekta uzsākšanas." (Direktore latviešu skolā).

"Vai vecāki daudz piedalās lēmumu pieņemšanā?"

"Jā. Mums ir izveidojies vecāku fonds. Daudz palīdz finansiāli." (Latviešu skolotāja krievu skolā).

"Mūsu skolā vecāki atbalsta pasniegšanu valsts valodā, bet viņi ļoti vēlas, lai skola paliktu krievu skola. Lai šeit būtu sava aura." (Direktore krievu skolā).

"Vecākiem nav noraidošas attieksmes, bet viņi nespēj arī palīdzēt, jo nepārvalda valsts valodu." (Direktore krievu skolā).

Komentāri:

“Un mums patīk uzzināt ko jaunu, **likt** bērniem sadarboties, mācīties sadzīvot ar dažādu kultūru cilvēkiem un arī sevi novērtēt.” (Latviešu skolas direktore).

Šis komentārs lieliski raksturo skolotāju izpratni un gatavību sadarbībai un kooperatīvajai mācīšanās, kas vēl reiz pierāda, cik maldīga ir skolotāju izpratne par jaunajām metodēm un par to ar ko vajadzētu sākt.

VI IETEIKUMI ATKĀRTOTAI IZVĒRTĒŠANAI

□ Apzināt respondentu valodas prasmi –

Kaut arī skolotāji runāja latviešu valodā, tomēr šis pētījums būtu labāk izdevies, ja respondentiem jau sākumā tiktu piedāvātas anketas latviešu un krievu valodā. Intervijās varējām pārliecināties, ka skolotāji un vecāki gan jutās labāk runājot dzimtajā valodā, gan viņi sniedza vairāk nozīmīgas informācijas.

□ Pilotēt pētījuma instrumentus –

Īpaši nozīmīga ir anketu pilotēšana, ja izvērtēšanu veic ārējie eksperti. Šiem cilvēkiem var būt citādāka izpratne par reālo situāciju. Piemēram, dažādi jēdzieni var tikt saprasti citādāk, kā arī viņi nevar zināt situācijas nianšes. Otrkārt, pētījuma instrumentu tulkošanas procesā var rasties nesaskaņas starp autentisko jautājumu un iztulkoto, kā arī, tulkojot atpakaļ respondentu sniegto informāciju, ir jābūt ļoti korektiem. Šajā bilingvālo izglītības modeļu izvēles un ieviešanas situācijā bija iesaistīta arī trešā valoda – krievu valoda, kas dažkārt radīja problēmas ar pareizās informācijas “izlobīšanu” no teiktā.

□ Rūpīgāk izstrādāt visus pētījuma instrumentus

Tas varētu būt ļoti noderīgi veicot dažādu respondentu grupu salīdzināšanu. Īpaši tas attiecas uz novērošanu, kam vajadzētu izvirzīt noteiktus kritērijus – kam būtu jāpievērš uzmanība stundu plānos, kam stundās un ārpusklases pasākumos, kam skolas vides izpētē. Uzskatām, ka šeit izvērtēšanas instrumentu izstrādātājiem tomēr ir ļoti labi jāpārzina reālā situācija, vai vismaz jābūt zināšanām par līdzīgu situāciju kādā citā valstī. Arī pilotēšana ir atrisinājums korektu pētījuma instrumentu izstrādei.

□ **Izvēlēties pētījumam piemērotu laiku**

Ja pētījums ir īss un koncentrēts, tad tā veikšanas laiks ir jāizraugās īpaši rūpīgi. Vajadzētu izvairīties no skolēnu brīvdienām, no svētku dienām, lieliem pasākumiem, kā arī no mācību gada sākuma un beigām. Pētījuma laiku ir ieteicams izvēlēties pēc iespējas tuvāku reālajai skolas ikdienai. Tas varētu būt arī laicīgi saskaņots ar konkrēto skolu.

□ **Atvēlēt pētījuma datu vākšanai un apstrādei pietiekošu laiku un cilvēku resursus**

Uzskatām, ka šāds pētījums prasa daudz vairāk laika. Lai varētu veikt instrumentu pilotēšanu, anketēšanu, intervēšanu un vēl novērojumus 17 skolās, šim darbam ir vajadzīgi trīs mēneši. Kā arī datu vākšana būtu jāveic vismaz diviem izvērtētājiem sadarbojoties.

VII. IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- 1) Catlaks, G., Silova, I., & Grigule, L. (1999). “Atvērtā Skola”: Projekta apraksts. Rīga, Latvija: SFL
- 2) Catlaks, G., Silova, I., Grigule, L., & Maslo, I. (1999). “Atvērtā Skola”: Situācijas izpēte. Rīga, Latvija: SFL
- 3) Dedze, I. (2000). E-mail intervijas. Latvija.
- 4) Dedze, I. (2000). Telefonsarunas. Latvija.
- 5) Dedze, I. & Freimane, I. (2000). Ikmēneša tikšanās SFL. Latvija.
- 6) Nadirova, E. (2000). E-mail intervijas. Ņujorka un Latvija.
- 7) Projekta “Atvērtā skola” dalībnieku anketas, (2000). Latvija
- 8) Projekta “Atvērtā skola” dalībnieku faktu lapas, (2000). Latvija
- 9) Projekta “Atvērtā skola” dalībnieku intervijas, (2000). Latvija
- 10) Semināra skolu pamatgrupai “Rīgas Jūrmalā” no 16. – 19.04. 2000. materiāli.
- 11) Silverman D., (1994). Interpreting Qualitative Data – SAGE Publications
- 12) Stallman, E. (2000). E-mail intervijas. Ņujorka un Latvija.
- 13) Stallman, E. & Nadirova, E. (2000). An Implementation Evaluation. New-York: Teachers College, Columbia University
- 14) Stallman, E. & Nadirova, E. (2000). Evaluation Plan and Evaluation Instruments. New-York: Teachers College, Columbia University
- 15) Steiner-Khamsi, G. (2000). Qualitative Research Methods: Evaluation of International and Multicultural Education Programs – Course materials. New-York: Teachers College, Columbia University
- 16) Zini savas iespējas, izvēloties mācību valodu. (2000) Sorosa Fonds Latvija
- 17) Worthen, B.R., Sanders, J.R., Fitzpatrick J.L. (1997). Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines - Longman

PIELIKUMS

NR.1 ANKETAS PARAUGS

Cienījamie kolēģi:

Kā jūs droši vien zināt, pagājušajā gadā Izglītības un zinātnes ministrija iepazīstināja Latvijas skolas ar četriem dažādiem bilingvālās izglītības modeļiem. Mūsu aptaujas mērķis ir izvērtēt šo modeļu ieviešanas procesu projektā iesaistīto skolu 1.klasēs. Lai izvērtētu modeļu priekšrocības un trūkumus un varētu piedāvāt ierosinājumus šo modeļu uzlabošanai un uzlabotai ieviešanai 1.un 2.klasēs nākamajā gadā, mēs lūdzam Jūs atbildēt uz šīs aptaujas anketas jautājumiem. Jūsu domas un ierosinājumi ir ļoti svarīgi šīs izvērtēšanas sekmīgai norisei un bilingvālās izglītības aktualizācijai Latvijā. **Lūdzam ņemt vērā, ka jūsu sniegtā informācija būs konfidenciāla un tā tiks izmantota tikai izvērtēšanas mērķiem.**

Lūdzam aizpildīt šo aptaujas anketu pēc iespējas detalizētāki. Paldies.

I. Pamatinformācija

a) Kāda ir Jūsu profesija/darbības sfēra skolā vai iestādē?

☐ direktors/direktore	☐ 1.klases skolotāja/skolotājs
☐ latviešu valodas skolotāja/skolotājs	☐ vecāki
☐ eksperts/e	☐ cita, lūdzu paskaidrojiet

b) Kādu skolu vai iestādi Jūs pārstāvat?

Skolas nosaukums _____

VAI

Iestādes nosaukums _____

c) Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

☐ latviešu	☐ baltkrievu
☐ krievu	☐ lietuviešu
☐ ukraiņu	☐ cita, lūdzu paskaidrojiet _____

II. Lēmumu pieņemšanas process/ izglītības modeļa izvēles process

a) Kuru bilingvālās izglītības modeli Jūsu skola ir izvēlējusies? Lūdzu, atzīmējiet.

- 1.modelis 2.modelis
 3.modelis 4.modelis
 cits, lūdzu paskaidrojiet _____

b) Kāpēc Jūs izvēlējāties šo modeli? Lūdzu izvēlieties un atzīmējiet trīs būtiskākos iemeslus:

1- visbūtiskākais 2- otrais 3- trešais

- _____ pēc vecāku ieteikuma
_____ skolotājiem šis modelis ir visērtākais
_____ vajadzēja to ieviest pēc vietējās skolu valdes ieteikuma
_____ šis modelis vislabāk atbilst skolēniem
_____ ņemot vērā reģionālajās, etniskajās un lingvistiskās iezīmes
_____ skolas administrācija to uzskatīja par vispiemērotāko
_____ nebija īpaša iemesla
_____ citi, lūdzu paskaidrojiet

c) Šie ir apgalvojumi par lēmuma pieņemšanu, izvēloties konkrētu modeli. Lūdzu izlasiet katru apgalvojumu un izvērtējiet, cik lielā mērā Jūs tam piekrītat, izmantojot šādu skalu no 1 līdz 5, kur:

5 – pilnīgi nepiekrītu, 4 – nepiekrītu, 3 – piekrītu, 2 – pilnīgi piekrītu, 1 – neesmu pārliecināts.

mums bija visa nepieciešamā informācija lēmuma pieņemšanai	5	4	3	2	1
katra modeļa mērķi bija skaidri	5	4	3	2	1
mēs zinājām modeļa priekšrocības un trūkumus	5	4	3	2	1
es biju spiests izvēlēties šo modeli	5	4	3	2	1
es konsultējos ar ekspertiem	5	4	3	2	1
izvēlēties palīdzēja piedalīšanās semināros	5	4	3	2	1
man bija pietiekoši daudz informācijas un zināšanu par bilingvālo izglītību	5	4	3	2	1

d) Cik lielā mērā šīs grupas piedalījās lēmumu pieņemšanas procesā? Lūdzu izvērtējiet katras grupas piedalīšanos, izmantojot šādu skalu no 2 līdz 5, kur:
5 – ļoti aktīvi, 4 – daļēji, 3 – nepiedalījās, 2 – neesmu pārliecināts/a.

☐ skolotāji	5	4	3	2
☐ vecāki	5	4	3	2
☐ skolēni	5	4	3	2
☐ vietējā skolu valde	5	4	3	2
☐ skolas padome	5	4	3	2
☐ skolas administrācija	5	4	3	2
☐ citi, lūdzu konkretizējiet _____	5	4	3	2

e) Vai Jums bija pietiekoši daudz informācijas, lai pārliecinoši izvēlētos modeli?

- Jā Nē

f) Kur Jūs ieguvāt lēmuma pieņemšanai visnoderīgāko informāciju?
Lūdzu izvērtējiet katru informācijas avotu, izmantojot šādu skalu no 2 līdz 5, kur:

5 – ļoti noderēja, 4 – daļēji noderēja, 3 – nenoderēja, 2 – neizmantoju.

☐ Izglītības un zinātnes ministrija	5	4	3	2
☐ laikraksti un žurnāli	5	4	3	2
☐ konsultācijas ar ekspertiem	5	4	3	2
☐ konsultācijas ar pārējiem skolotājiem un skolu pārstāvjiem	5	4	3	2
☐ Sorosa fonda semināri un materiāli	5	4	3	2
☐ _____	5	4	3	2
☐ _____	5	4	3	2

III. Modeļa ieviešana

a) Kāda ir Jūsu pieredze ar modeļa ieviešanu?

- Ļoti pozitīva
- Pozitīva
- Negatīva

- Ļoti negatīva
- Neesmu pārliecināts/a

Lūdzu miniet 3 piemērus, kas vislabāk apstiprina Jūsu atbildi:

1.

2.

3.

b) Kas Jums palīdzēja ieviest izvēlēto modeli? Atzīmējiet 3 vissvarīgākos.

- Konsultācijas ar ekspertiem
- Skolotāju tālākizglītība
- Mācību materiāli un resursi
- Mācību metožu semināri
- Mācību programmu paraugi
- Vecāku atbalsts
- Sadarbība ar kolēģiem Jūsu skolā
- Pieredzes apmaiņa ar kolēģiem no citām skolām
- Skolēnu attieksme
- Citi, lūdzu paskaidrojiet _____

c) Vai modeļa ieviešanas laikā kāda no šīm grupām izrādīja pretestību?

- Skolotāji
- Vecāki
- Skolēni
- Vietējā skolas valde
- Skolas administrācija
- Skolas padome
- Citi, lūdzu paskaidrojiet _____

Kā šī pretestība izpaudās?

d) Vai modelis tika ieviests tā, kā tas bija iecerēts?

- Jā
- Nē

Ja "nē", lūdzu paskaidrojiet kāpēc :

e) Kādus modeļa aspektus Jūsaprāt izdevās ieviest vissekmīgāk? Lūdzu nosauciet 3:

1.

2.

3.

f) Kādi modeļa aspekti Jūsaprāt vēl nav ieviesti? Lūdzu nosauciet 3:

1.

2.

3.

g) Pēc gada pieredzes, ieviešot izvēlēto modeli, vai Jūs izvēlētos šo pašu modeli vēlreiz?

- Jā
- Nē
- Neesmu pārliecināts/a

Lūdzu paskaidrojiet:

IV. Ieteikumi uzlabojumiem

a) Jūsu pozitīvā pieredze, ieviešot šo modeli. Lūdzu nosauciet 3 vissvarīgākās:

1.

2.

3.

b) Jūsu negatīvā pieredze, ieviešot šo modeli. Lūdzu nosauciet 3 vissvarīgākās:

1.

2.

3.

c) Kas būtu varējis palīdzēt ieviest Jūsu izvēlēto modeli veiksmīgāk? Lūdzu miniet 3 svarīgus ieteikumus, kas būtu jāņem vērā strādājot ar nākamā gada 1. klasi:

1.

2.

3.

d) Kā Jūs ieteiktu uzlabot un mainīt modeli? Lūdzu nosauciet 3 lietas:

1.

2.

3.

e) Kāds atbalsts Jūsaprāt ir nepieciešams, lai turpinātu izvēlēto modeļa ieviešanu 2. klasē?
Lūdzu nosauciet 3 visefektīvākos atbalsta mehānismus:

1.

2.

3.

f) Ko Jūs nemainītu modeļa ieviešanā?

h) Ko Jūs darītu savādāk, ieviešot šo modeli?

V Papildus komentāri

Ja Jums ir vēl kādi komentāri par projekta izvērtēšanas jautājumiem, kas netika apskatīti anketā, lūdzu uzrakstiet tos šeit.

Pateicamies par anketas aizpildīšanai velīto laiku!

NR.2 FAKTU ANKETAS PARAUGS

FAKTU ANKETA SKOLU DIREKTORIEM

Lūdzam, aizpildiet pēc iespējas detalizētāki.

Jūsu sniegtā informācija būs konfidenciāla, un tā tiks izmantota tikai izvērtēšanas mērķiem.

Informācija par skolu

a) Vai Jūsu skola ir latviešu, krievu, jauktas vai citas mācībvalodas skola?

- latviešu mācībvalodas jauktas mācībvalodas
 krievu mācībvalodas cita, lūdzu paskaidrojiet _____

b) Lūdzu, norādiet skolēnu un skolotāju skaitu skolā.

Skolēnu skaits _____
Skolotāju skaits _____

c) Kāds ir skolēnu nacionālais sastāvs? Lūdzu, ierakstiet aptuvenus procentus.

_____ % latvieši
_____ % lietuvieši
_____ % krievi
_____ % ukraiņi
_____ % baltkrievi
_____ % citi, lūdzu paskaidrojiet _____

d) Cik aktīvi, pēc Jūsu domām, skolā ir vecāki?

- Ļoti aktīvi Aktīvi Nav aktīvi Nezinu

e) Cik procenti no Jūsu skolas skolēniem pagājušajā gadā turpināja mācības vidusskolā?

_____ %

f) Cik procenti no Jūsu skolas skolēniem parasti turpina studijas universitātēs?

_____ %

Pateicamies par anketas aizpildīšanai veltīto laiku!

NR.3 FAKTU ANKETAS PARAUGS

FAKTU ANKETA 1.KLAŠU SKOLOTĀJIEM

Lūdzam, aizpildiet pēc iespējas detalizētāki.

Jūsu sniegtā informācija būs konfidenciāla, un tā tiks izmantota tikai izvērtēšanas mērķiem.

Informācija par klasi

a) Kādu valodu Jūs izmantojat klasē kā darba valodu? Lūdzu, paskaidrojiet.

latviešu valodu jauktu valodas, lūdzu paskaidrojiet _____

krievu valodu citu, lūdzu paskaidrojiet _____

b) Cik skolēnu ir Jūsu klasē?

Skolēnu skaits _____

c) Kāds ir klases skolēnu nacionālais sastāvs?

_____ latvieši
_____ lietuvieši
_____ krievi
_____ ukraiņi
_____ baltkrievi
_____ citi, konkretizējiet _____

d) Kāda ir skolēnu attieksme pret to, ka mācību priekšmeti tiek mācīti bilingvāli?

Pozitīva Negatīva Neitrāla

e) Cik aktīvi, Jūsaprāt, ir Jūsu klases vecāki?

Ļoti aktīvi Aktīvi Nav aktīvi Neesmu pārliecināts/a

Pateicamies par anketas aizpildīšanai veltīto laiku!

NR.4 PAMATJAUTĀJUMI INTERVIJĀM
INTERVIJA SKOLOTĀJIEM UN SKOLU DIREKTORIEM
BILINGVĀLĀS IZGLĪTĪBAS MODEĻI

IZVĒLE

1. Pastāstiet, kā jūs iesaistījāties skolas bilingvālā modeļa izvēlē?
2. Kāda ir jūsu pieredze kā skolas komandas dalībniekam, izvēloties bilingvālās izglītības modeļi?
3. Cik daudz pārējies skolas komandas dalībnieki iesaistījās modeļa izvēles procesā?

IEVIEŠANA

4. Kā Jums veicās ar rīcības plānu izstrādi un kas no tajos paredzētā tika sekmīgi ieviests?
5. Vai Jūs izjutāt pietiekošu atbalstu, ieviešot modeļi skolā?
 - Ja, jā – kas bija visnoderīgākais?
 - Ja, nē – kur ir vajadzīgs vairāk atbalsts?
6. Kādas kultūrlingvistiskās izmaiņas Jūs esat pamanījuši skolā?

IETEIKUMI UZLABOJUMIEM

7. Kādi ir Jūsu ieteikumi bilingvālās izglītības modeļu izvēles procesa uzlabošanai?
8. Kādi ir Jūsu ieteikumi bilingvālās izglītības modeļu ieviešanas procesa uzlabošanai (īpaši 1.un 2.klasēs)?
9. Ko vēl Jūs gribētu teikt par šo bilingvālo izglītības modeļu izvēli un ieviešanu?

PAPILDUS JAUTĀJUMI PAR PROJEKTU “ATVĒRTĀ SKOLA”

10. Kāda ir Jūsu sadarbība ar vecākiem? Kā vecāki tiek iesaistīti skolas/klares dzīvē?
11. Cik lielā mērā vecāku viedoklis ietekmē lēmumu pieņemšanu skolā?
12. Kāds ir Jūsu personīgais, profesionālais un Jūsu skolēnu ieguvums projekta “Atvērtā skola” ietvaros?
13. Darbojoties projektā, kas likās visnoderīgākais un vajadzētu mainīt?

INTERVIJA VECĀKIEM

1. Cik daudz Jūs zināt par bilingvālo izglītību?
2. Vai Jūs zināt kādu modeli ir skola izvēlējusies? Kā jūs par to uzzinājāt?
3. Vai tika prasīts Jūsu viedoklis?
4. Vai izvēlētais bilingvālās izglītības modelis Jūs kaut kā ietekmē? Lūdzu paskaidrojiet, kā?
5. Cik svarīga ir bilingvālā izglītības modeļa izvēle Jūsu bērniem?
6. Kādas izmaiņas bērnu valodas attīstībā Jūs esat pamanījuši?
7. Ko vajadzēja darīt citādāk?
8. Vai Jūs gribētu vairāk iesaistīties lēmumu pieņemšanā?
9. Kā Jūs varētu palīdzēt skolotājiem?
10. Cik ieinteresēti ir vecāki piedalīties skolas dzīvē?

INTERVIJA EKSPERTIEM

1. Kā Jūs esat atbalstījuši projektu (skolas, skolotājus, projekta organizāciju) bilingvālās izglītības modeļu ieviešanas procesā?
2. Vai Jums ir bijusi iespēja novērot izmaiņas skolā vai saņemt atsauksmes par Jūsu ieguldījumu projektā?
3. Ja jā, tad kādi bija Jūsu iespaidi un kā Jūs vērtētu reālo situāciju skolās, salīdzinot to ar mācīto?
4. Kas Jūsaprāt ir 1.klases ir veiksmīgi ieviests? Ko vajadzētu atkārtot?
5. Kas nebija tik veiksmīgs un ko vajadzētu mainīt vai novērst?
6. Ko Jūs gribētu vēl papildus teikt par 4 bilingvālās izglītības modeļu ieviešanas procesu?